

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 60 (15498) 1995 чылдың март 31, пятница

Тес-Хем
кожуундан
медээлер

УЖУРАЖЫЛА- ЛАРНЫ ЭРТТИРГЕН

ТР-нің Чазак Башты-
нын орадакчысы Б. С.
Шырап, республиканын
Чонун социал камгала
ламанын сайды Д. С. Б.
Яндак Тес-Хем ко-
жууна чорааш, кожуу
тову Самагалдай суурга,
Шуурмакка, Берт-Дар
суурга чон хуралдарына
кирип, куш-акылдын
кожуунары-биле болгаш
башкалар-биле жуура-
жылгалары эрттирген.
Кожуун активи-биле
болган жууражылга ху-
ралга бдурдугелерге, ал-
бан черлеринге болгаш
организацияларга бот-
башкартып ажилдап,
протестти бдурдур, ак-
тивтерини ажилдап
алдырып, чуулгаларын
дугайында сумелерин,
санал-онад, арга-дуржу-
ла солукчан дугаа бол-
ган.

ДОКУМЕНТИЛЕР- НИ ДОЛДУРУП ЭГЕЛЭЭН

Республиканын Чонун
социал камгала ламанын
сайды Д. С. Б. Яндак
Тес-Хем кожуунга
чоруп тургаш, Шуур-
макка Куранда чурттап
турар шажын-чудулгелин
өг-булелер-биле жуураш-
кан. Яманын ажил-
дакчылары, кожуунун
социал камгала килди-
зини тазалары оларга
курне пенсиязын ужу-
дузанын дугайында та-
йылбарлап, аяк чугаа
чоруктанын сонда,
чангыс түнелге кээп,
курне пенсиязын тургу-
зарына эрежок чугула
документилерин социал
хандарыла албанын
ажылдакчылары долдуур
аргалык болган.
Лайычы ДАМБА-ХУУ-
РАК.

Межегейден дыңнадылар

УШКУ АРЫГЛАШКЫНЧЕ КИРГЕН

«Межегей» акционерлг нитилел часкы тарыл-
га херектиг 850 тонна кымылга, 400 тонна
сула, 30 тонна арбай, 28 тонна хек-тарая урезини-
ниң үшкү арыглашкынын дооскалак.

Амдызында урезиниң
арылгатынган шынарнын
айы-биле алыр болза,
үшкү классты болуп ту-
рар-даа болза, өзүлде
(схожесть) хуузу
90-95
болуп турар.
Шан эргелекчи Оюмаа
Ангыр-ооловна Ооржак
урезин арыглашкынынче
ажылчылары эки ор-
ганизастаан. Оператор Ор-

ЧЫМЫШТЫГ ИШ ХАЙНЫККАН

Эрзин кожуунун «Чаа орук» коллективниң
ажыл-агынын малчын коданарында мал оол-
дашкыны тудуктеп эгелээ. Кожуунун девис-
кэринге хар чуга, кыш соок чок болганын
төрттүнген хураганнар каң калдык, шырак, хой-
ну сүдү элек оон турары малчынарны өөртүп
турар. Марттың 10-дан эгелээш ажил-агынын
төрүр коданарында малчынарнын чымыштыг

биле санажыр кыл-
дыр дугуржуганы кыл-
ганнар. Малчын коданнар
дузалажыры-биле Бай-
Даг ортумак школазынын
10 класзын 18 өөреник-
чи самканчылап үнүшкөн-
нер.
Ажил-агы эртен чылын
чаш мал төлүн камгалап
алыры-биле эки түнел-
дерлиг болганнар. Бо чы-
лын малчынар оон-даа
дээр өөрүзүлгерлиг бол-
тур дээр эрес-пудургу
ажылдап турарлар.

Кызыл-оол КУУЛАР,
Бай-Даг суур.

ТӨНТЕН ААЛЧЫЛАР

Бистин республикада Рос-
сия Федерациязынын Куре-
ненин каайлы комитетинден
каайлы албанын I черге-
зиниң чөвүлкенни, каайлы
албанын хойлуу-дурум
хажыдышкынын истеп-хы-
наар килдизини начальни-
ги А. В. Константиновна
удурткан комиссия чокта
чаа Тывада чедип келген.
Комиссиянын составында
Курениниң каайлы комите-
диниң кадрлар килдизини
кол инспектору каайлы ал-
банын III черезиниң чө-
вүлкенни А. И. Коидаш,
каайлы албанын камга-
лап килдизиниң инспекто-
ру, каайлы албанын I
черезиниң чөвүлкенни ин-
спектор А. А. Бабашов ин-
спектор О. А. Жанова биле
каайлы албанын дады-
выр талазы-биле килдизини
кол инспектору, ол албан-
ның II черезиниң чөвүл-
кени, Чөөн-Сибириниң каай-
лы комитетиниң төлөөзи
бо состав-биле кады келген.
Комиссия Тыванын Каай-
лы чериниң ажил-херезинге
теория болгаш практика
кырында дуза чедирип, бо
албан чериниң тургустуну
келген хунунден эгелээш,
бо хунерге чедир кыллы
чорудуп келген аялынга
хыналданы чорудар.
Чөөн-Сибириниң Каайлы
комитетинден капитал-туду
килдизини улуг инспекто-
ру, каайлы албанын II
черезиниң чөвүлкенни, ин-
спектор О. А. Жанова биле
каайлы албанын чыгыш
килдизинге хыналданы кы-
лып, документтер долду-
рарына, херек эмгеленип
канчаар кыллы чорударына
улуг дузаны чедирер.
Комиссия Моол Респуб-
лика биле Россия кызыла-
рын верголетип ужулуп
эрип «Хандагайты», «Са-
гал-Тологой» каайлы да-
малдарынын аялынга хы-
налданы кылдыр дуза кө-
гүзөр.

Бистин корр.

ХОЙ ООЛДАШКЫНЫ УЛАМЧЫЛАВЫШААН

«Межегей» акционерлг нитилелде төрүүр 1800
оаш хой беш коданга кыштаан. Төрүүр малды
18 хуузу бо хунерге чедир оолдашкан. Полгун
аардында кыштап чыдар Александр Монгуш бо-
ла Уваалда коданым Зинаида Ооржак оларын
коданарында чаш мал төлү хур өзү-маиды оорар.

Бынгаш оо машина бир
хун сүт, бир хун сүг сөөр-
түп четтигип турар. Оон
чолуузын Бйды-оол Мон-
гуш кызымак ажилы
дээр малчынар мактап
турар.
Өскөр дерип каан сүт
чөрлүп машинаның чолу-
зы Олег Оюн малчы-
нарга чугула херек чүк-
терин садал чок сөөртүп
чедирип турар.
Савый-оол ООРЖАК.

АРЫДАП ОРАР

Сөөлгү медээ ёзуулар
алдыра, Бай-Тага кожуун-
ун ажил-агында ажил-
чылар төрүүр 14442 хой-
дан 1902 хой оолдаан, 49
чаш хураган олген болгаш
ара салдыган, 68-и олгу-
ре төртүнген. Нити
камгалап алдынына 1785,
азы төрүүр хойун 12,4
хуузу төрөөн, хой оолдаш-
кыны «Мурнакчы» совхоз-
та, «Бай-Тал», «Тээли»
бдурдуге каттыжышкын-
нарда тудуктеп эгелээ.
Кожуунда амгы үедэ 2 муң
бешин четес хой төрөөн
бодалга, бо чылын хой
оолдашкыны апрель айда
кидип тудуктээр, харыш-
тып май айга херек чүк-
терин садал чок сөөртүп
чедирип турар.
Бай-Тага кожуунун
ажыл-агылары-даа, хой-
жулары-даа хойну чазын
төрдүрге аяктыг деп
саап турар. Бо практина-
ны ам дөрт дугар чыл
шенеп көрүп турары бо.
А херек кырында амды-
рал, ажил-инти түнелде-
риден алгаш өзүрге, онза-
рай эки көрүзүлгер-даа
көзүлбес. Малдын чаш
төлдүнү хорамчазы хары-
лаа хой болуп, чус башка
оонаштыр камгалап ап ту-
рар хураган муруну
чылдардан ыракта куду-
лаан-на боор чүвө-дир. Чи-
жек кылдыр «Тээли» КБ-ны
көргүзүп болур. Эртен
чөрлүк бо коллективтиг бү-
дүрүге каттыжышкыны
чус хойдан 27-ле хураган
камгалап алган болгай.
Чемле ынчаш сөөлгү чыл-
дарда нити кожуунун
хойжуларында төрүүр чус

хойдан чүстен өрү хураган
камгалап адырлар колдуун-
да чок болган.
«Мурнакчы» совхозта
төрүүр 2480 хойун 1010-у
төрөөн, оон нитинден
35 хой ара салган, 33
хураган олгүге төртүнгөн.
Нитизи-биле 922 хураган
камгалап алдыган, азы
төрүүр хойун 37,3 хуузу
оолдашкан. Эске ажил-
агыларын муруап турар
болгаш дирг төртүнгөн
хураганнар бүрүзүн онча-
менди камгалап ап турар.
Нити кожуунун мал-
чынарында амдызында
улуг бергедешкинер чок.
Мал чети чети шаа-биле
бар. Акша-тогерик албаза-
да аш-чөм-биле ханды-
рылгазы ажырабас.
С. ИГИТ,
Тээли суур.

«СТАРТИНЕЙДЖЕР» — ХУУЛГААЗЫН ТАНЦЫЛАР

Март 31-ден апрель
2-ге чедир республиканын
өөреникчилер ортузуна
амгы үениң танцыйларына
3-кү республика мөөрени
болуп эртер. Ону респуб-
ликанын Аныктар яманы
ыс организастап эрти-
рер. Ам Аныктар яманы
зында килдис эргелекчи
Татьяна Чамзыр-оовна
ДАМБА-биле бистин кор-
респондентиниң аразын-
да болган чугааны таныш-
тырдыр болган.
Татьяна Чамзыр-
оовна, конгуретүп киржи-
чилерин-даа, көрүчүлери-

дипломант болган коман-
дарыны 1-3 дугар чедир-
ге чедир улуг өрөгтин ша-
налар манап турар.
— Бир-тээ, шааналдар
шырак болганда, коман-
дарына база ол өрөгти
дуглап турар болур-дур аа?
— Кажан-даа мындыг
хой кожуунар киржи дугайында
чачып кирб йн турган.
Ам 34 команда чачыг
кирип, киржир күзелни
илереткен. Ол чуну көрү-
зүп турары ол дээрге,
республикада өөреникчилер
ортуунда танцы-амга
ынактарың саны көвүдөп,
уругларын уран чүүл-
де, ылаңны музыкага, ону
шын сайгарып билеринде
базынары улагып дура-
лыгы херезин-дир. Бо
конкурстун кол сорулгазы
— эң эки дээр талантыгы
уруларын дилеп тып,
оуларын келир үедэ өөр-
ниң ол талазы-биле эртем-
чилиг чедип алырынга ду-
заны көрүзери.
— Моң мурнуңда эр-
теп конкурстага келген
танцыйлар турган болгай,
Татьяна Чамзыр-оовна?
— Ийе, ол дугайында

биле болур, ынчангаш бо
удааа конкурс бодунук не-
гелдерини күсөдентеринге
бүзүрөп турар бис.
— Чарыгалдар кайы
хире оон турары?
— Чүлге белеткелинге
безин 7 млн. чарыгал кыл-
дывыс.
Республика чергелиг кон-
курс эртергери-биле аш-
тогерик хой болуп турары
эки-дир. А оон- шынары
кайды болуру өөреникчи-
лериниң боттарында конгур
хаммажыр. Ынчангаш ор-
ганнакчыларга киржики-
лерге чедикшинерни кү-
седим.
Светлана МОНГУШ
чугаалашкан.

ЧОННУҢ САНАЛДАРЫНГА ҮНДЕЗИЛЭЭШ

Өвүр кожуун чагырганын ээлчеглиг колле-
гия хуралына экономика, социал политика тала-
зы-биле 1995 чылда кылган чорудар ажилдарын
план-хемчеглерин сайгарып чугаалашкан. Айна
хамаарыштыр илеткеди кожуун чагырганын
даргазын орадакчы К. С. Ооржак кылган.
Иштиңде биче бдурдугелериниң,
кооперативтериниң, ажил-агыларын,
ажыл-агыларын, албан-
организацияларын кир-
жилгези-биле дус болбаазы-
радыр, тудук материалда-
леп- көренин Кызыл-оол
Седенови чылганырга
дынаткан.
Ажилдап кылдыган хем-
чеглерин бири кезээ эко-
номистиг политика-биле хол-
башкан. Хемчег бдурдунун
дүңдүнд ону күсөдир хуу-
сазын, күсөдичилериниң
аттарын хыналдага алганы
база хыналдадан кажан уш-
туруп айткан. Чи-
жөө, хуужудулгага хамаа-
рыштыр алыр болза, эт-
хөрөннин чөптүг ажилдар
сорулга-биле хос турар, чет-
че ажилгалайы турар ба-
жы-балгатты, кажаа-хораа-
ны конкурс таварыштыр
арында бээр ийке азы
коммерция негелдзини езу-
гар сапай сайгарар. Ажил-
агыны эвес ажилга ту-
руп хуужуткан черлериниң
эт-өренигин аялээр эрге-
зин улус судун дамчыштыр
сөксөдир болгаш оларны
тус черин эт-хөрени баш-
картыр комитети хуужуткан
өртө-биле салдып алыр, чө-
лө-болза конкурс езугар
сайыргалак кирер. Эт-
хөренин кожуунун ол
хөрени башкар комите-
ди чыл дүргүндө док-
тамак чорутар.
Бо чылын ийги квар-
талында кожуунун девис-
кэринге хергелекчилерин
эргезин камгалаар килди-
сти тургузары план-хем-
чеглер айткан.
Экономиканын структур-
зын эдандын программа-
зын боттандырада кожуун

алыр. Бюджетте түзүр ал-
бан черлериниң хүлээп ал-
ганы продукция дээр ал-
гыры барган дүңдүлгө-
ларын бюджетте төлөөр
ужурдуг өрлери-биле са-
накчылары кылдыр, Кожуун-
га федералдыг казначе-
стонуң салдырып тургу-
зуп, оон материал-техник-
лик хандырылганынын ай-
тырыгыларын шиттирлерин
бо чылын чорудар хемчег-
лерде кирген.
Үндүрүг политиказын
саймандыгында талазы-
ның кезде чачырга черле-
ринге натурала биле үндүрүг
төлөөн боттандырган. Сай-
гарыкчы чорук-биле ажил-
дап турар ижилдерини күр-
чө респондент кир бур-
кэрин доктамаал чоруту-
шкан, оларнын отчеттары
квартал санында хүлээп ап,
үндүрүгтерин үш-шаанда
бюджетке кирер. Документ
чөк бажыкырында арага
болгаш өске-даа бараан са-
дып турар ижилдериниң ад-
рестерин тодараткан, үн-
дүрүг төлөкениниң эрге-
рин тывыскаш үндүрүг
чыгыдазын организастаар.
Россия Федерациязын
Президентиниң 1995 чыл-
дың февраль 28-те № 221
Чарыны боттандырып-
биле кожуун девискэринге
саарыга, ачы-дуза чедирип
турар объект бдурдуге өр-
тектери баддалаткан тура-
ры чедип алыр. Ындыг тө-
лөөдө кожуунга өртек ко-
миссиязын тургузар, оон
ажылынга удуртулганы
бээр.
Хемчеглериниң бир бо-
лүүндө бдурдуге черле-
рини ажилын тургудуларын,
өрдериң төлөөр аразы чөк
бдурдуге черлерин биле
ажылды чорударын коруп
турар. Манаа хамаарыштыр
«Дус-Даг» карьерини ма-
териалдыг базазын быык-
лап, ында ажилдап турар
кижиктериниң социал байла-
ны экижидериниң хем-

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА

● **ВЛАДИВОСТОК.** Электри хандырылгазы эвээ-
жөөнүнд Иракны Чөөн чүктүн эң улуг бдурдугелерин
бирозан Приморье-биле да-байлаа арыглаар комбина-
ды ажилан сокоткан. Ун бдурдуге чыгла селтеки-
лер болгаш волфрам концентраты чыгла селтеки-
лер болган. Специалистерин баш удур санаанын езугар алыр-
га, Приморье крайда энергетика кризис да-руда алы-
рын доозазын доктадыр хире апарган. «Полиметалл»,
«Бор» дээр бдурдугелер хандырылганын кырында кел-
ген бооп турар.
● **НАЗРАНЬ.** Чечнядан кожазында Ингушетия
дезин келген кижилериниң саны 129 муң четкен. Ол кижил-
ериниң школаларда, спорт залдарында, куш фабриказын-
нын бажынарында, фермаларда тургускан. Россияны
чонун федералдыг арыгылаа албаны Ингушетияны
100 блок-контейнерлерин дөкенин чурттаан дээр чоруд-
лу берген. КНО-нун ында дээр комиссарыны эргелиг
бирозанын-ле ийи өг-бүдө чурттаар 60 бажыны чорудуп
бээр шиттирляз.
● **МОСКВА.** РФ-тин Чазак даргазынын хой-инти
Чөвүлди Чечен Республкада байдалды чорудууда айт-
тырылар талазы-биле кыйгырыны чечен улуска үндү-
рген. «Хоочунары, шажын-чудулге баштагыларын, бөө-
чөсөн ам-даа сабаан кижилерин нелерин, кадыларын
кыйгырарыны бола; хан төгүшкүнүг чөвүлдерден
чайлаарыны орун кады дилээли. Айттыгыны тайбын
арга-биле шиттирлээрине улганан РФ-тин Президентиниң
болгаш Чазанын күненишкенин дөткит
тур бис. Федералдыг органдарын тайбыче шычы чүт-
күлүп дөткити» деп ул документиде айткан.
● **САНКТ-ПЕТЕРБУРГ.** Херезкен полицейилериниң
бири делегей конгрессинде кызыттыган. Оон аялында
Россияны, ХИ-тин, Европаны, Американың чеди чур-
тарын хойлуу-дурум кемелдеп организанын ажил-
дакчылары киржип турар. Янзы-бүрү чурттада эрге-
хойлуу кылгалаар систем д б херезкен полицейилер
амгыларыны ийи-бүрү бооп турза-да оларнын ажил-
ынын улганышкынын ийи ай болуп турар. Сөөлгү
чылдарда Россияның чөвүлдерин камгалаар органи-
нада херезкен кижилериниң саны өзүп турарын көр-
гөс демгелээш.
● **ВОРОНЕЖ.** Эфилия чуртун, 21 харыга, СПИД-
тен аарап Мезен деп уругу Воронеж — Москва аразы-
нын десмир-орук-биле чоруп орган, олгөр. Ол уругу ында
башка институтында өөренип турда, 1993 чылдың ян-
варь айда ону институттан үндүрүшкен. Ийи чыл дүр-
гүндө он айна толуп чоруп турган, чүгө олурдунуң
чарында эмчилер келген бооп турар. Чогуур ал-
бан черлери ол уругун чуртуган чандыр документилер-
ни кылган-даа болза, ол дугайын утуп алганы илерээ.
Мезен бо үениң дүргүндө нити чурттага черлерин
ни кылган-даа болза, ол дугайын утуп алганы илерээ.
Бир оол уругун көргөзөш, Воронежте диспансерни
те кирип каан. Оон байдалы улам баксырай бөргө хол
жүкү-биле ону үндүрүп алгаш, вагонга олуртуп каарга,
оозу өлүп калган.
● **ВЛАДИВОСТОК.** Владивосток биле Пекин аразы-
нда доктамаал уюгар оорун Юкитянын «Саха-авиа»
компаниязы бир дугаарында айткан. Март 24-тен эге-
леп, компанияны самолеттары КУР-нун тынысдалы-
че негелде бир катап доктамаал уюгар. Иракны Чөөн
чүк регионун үрүмек болгаш ортумак коммерсанты-
ларына ол маршрут таарымчалык бооп турар. Билет өр-
төз 342-ден 509 доллар бооп турар.

Дагы САЛЧАК.
«Шынын» корреспондент-
ти.

Эрзин
кожуундан
медээлер

КОЛЛЕГИЯ ХУРАЛЫНГА

Эрзин кожуун чагырга-
зын коллегия хура-
лынга Сары-Булуң суму
чагырганын даргазы
Л. Ч. Сандык дөңдөдү-
кылган. Суму чагырга-
зын даргазы мал ту-
пайн турар өргөдери
малдан-дарынын айты-
рында хамаарыштыр
дөңдөдүкылган. Ай-
тырыга хамаарыштыр
санал-онад солукчан бол-
гаш кол-ла кичээни оон
оо талазы-биле четес-
терге, чедир шиттир-
леттинмейн турар айты-
рыларга утлаар, мал
чөк өг-булелерге дуза-
лаар талазы-биле кандыг
хемчеглер ап болурунун
дугайын чугаалашкан. Ол
талазы-биле доктаал хү-
лээп алдыган.

Коллегия хуралына
оон анында кожуунун
«Нувура-95» програм-
мазынын күсөдентиниң ту-
рарын дугайында айты-
рынын база чугаалаш-
кан. Ол талазы-биле дың-
надыны кожуун чагыр-
газын култура килди-
зиниң эргелекчи А. Т.
Шойдук кылган.

АРБАННАР АРАЗЫНГА КӨРҮЛДӨ

Эрзин кожуунун чурт-
тачылыг суурларында
Тилдигенин 50 чылыга
тураскаан уран чүүл
көрдүлгезин уламчылап
турар. Ындыг көрүлдө
Бай-Даг суурга эркен
Арбаннар аразына эр-
кен көрүлдө биринчи
чурт № 4 арбанны
чурткылары элээш,
3 болгаш 5 дугаары
арбаннар—2ги, 3-кү че-
рлери улешкен.

Уран чүүл көрүлдө-
ге шыларап үген тил-
келчир хой, өшкү бол-
гаш өрөгтик барааннар
биле шаңаткан.
Дагычы ТУЛУШ.

